

Sodišče: Vrhovno sodišče

Oddelek: Gospodarski oddelek

ECLI: ECLI:SI:VSRS:2024:III.IPS.25.2023

Evidenčna številka: VS00074601

Datum odločbe: 09.04.2024

Opravična številka II.stopnje: VSL Sodba I Cpg 102/2021

Senat: Franc Seljak (preds.), dr. Dunja Jadek Pensa (poroč.), dr. Miodrag Đorđević, dr. Damjan Orož, Magda Teppey

Področje: OBLIGACIJSKO PRAVO

Institut: pogodba - razlaga pogodbe - skupni namen pogodbenih strank - iskanje skupnega namena strank pri razlagi pogodbe - razlagalna pravila - ugoditev reviziji

Zveza: OZ člen 82, 82/2

Jedro

Namen pogodbeno dogovorjenega odstopnega upravičenja ene izmed pogodbenih strank, katerega realizacija ni odvisna od kršitve pogodbe, je možnost preseganja negotovosti, s katerimi se lahko v izpolnitveni fazi pogodbe sooči ena izmed pogodbenih strank. Vendar dejstvo realizacije odstopnega upravičenja s tako vsebino samo zase ne razrešuje dilem o skupnem namenu pogodbenih strank ob sklenitvi pogodbe in spora o naravi pogodbe kot posamičnega zasebnega pravnega akta. Če mu tak pomen pripišemo, dopustimo, da samo zase in za nazaj opredeli tipološko kvalifikacijo pogodbe.

Pravno sklepanje sodišča, zgoščeno v stališču, "da zaradi uveljavljene odpovedi dogovor o prodaji ni začel pravno učinkovati, veljavno pa je bil sklenjen dogovor v delu, ki ima naravo licenčne pogodbe," glede na obrazloženo zaobide zahteve temeljnega razlagalnega pravila iz drugega odstavka 82. člena OZ in v domačem pravu uveljavljeno subjektivistično razlago pogodb civilnega prava.

Izrek

I. Reviziji se ugotovi, sodbi sodišč prve in druge stopnje se razveljavita ter se zadeva vrne sodišču prve stopnje v novo sojenje.

II. Odločitev o stroških revizijskega postopka se pridrži za končno odločitev.

Obrazložitev

Odločitvi in nosilni razlogi sodbe prve in druge stopnje

1. Sodišče prve stopnje je toženkam naložilo nerazdelno plačilo 1,000.000,00 EUR z obrestmi iz naslova plačila za pravico do uporabe oziroma izkoriščenja znamk v letih 2013 in 2014 (plačila licenčnine) na podlagi Pogodbe o finančnem leasingu in pravici licence znamk s prilogo - seznamom blagovnih znamk z dne 31. 8. 2011 (v nadaljevanju Pogodba) ter Dodatka št. 2 k Pogodbi z dne 11. 11. 2013 (v nadaljevanju Dodatek št. 2). Zavzelo je stališče, da ima Pogodba pravno naravo licenčne pogodbe (704. člen Obligacijskega zakonika, v nadaljevanju OZ). Ugotovilo je, da je bil na podlagi Dodatka št. 1 spremenjen 3. člen Pogodbe, po katerem je vsota vseh licenčin 7.044.000,00 EUR brez obresti, ki so oproščene plačila DDV. Na podlagi Dodatka št. 2 pa sta bili (med drugim) spremenjeni višina in dinamika plačila licenčnine za leti 2013 in 2014 tako, da je bila licenčina za to obdobje znižana, dospelost preostalega dela obrokov za navedeni leti pa je bila odložena v leto 2018. Ugotovilo je, da je prva toženka od Pogodbe odstopila v letu 2015 in presodilo, da je zaradi akcesornosti prenehal veljati Dodatek št. 2, posledično pa je po nadaljnjem stališču sodišča prve stopnje takrat zapadla s tem dodatkom reprogramirana obveznost. Pobotni ugovor prve toženke je zavrnilo, ker je ugotovilo, da je prva toženka znesek, ki ga uveljavlja v pobot (3,549.345,19 EUR), tožeči stranki plačala na podlagi veljavne Pogodbe.

2. Sodišče druge stopnje je pritožbo toženk zavrnilo in potrdilo sodbo sodišča prve stopnje. Pogodbo o finančnem leasingu in pravici licence znamk (v nadaljevanju Pogodba) je ovrednotilo kot kompleksno pogodbo avtonomnega gospodarskega prava in poudarilo, da je vsebina pogodbe izhodišče za njeno tipološko kvalifikacijo. Ocenilo je, da ima Pogodba glede na njeno poimenovanje in poimenovanje pogodbenih strank dvojno naravo in da imajo dvojno naravo "leasing obrokov oziroma obrokov licenčin" denarne obveznosti toženih strank. Presodilo je, da je predmetna pogodba "prevzela nekatere značilnosti najemne, kot tudi nekatere značilnosti prodajne pogodbe." Zavzelo je stališče, da so bili učinki dogovora o prodaji odloženi zaradi določitve odložnega pogoja. Iz nadaljnjih stališč pritožbenega sodišča izhaja: da je prva tožena stranka uveljavila pravico do predčasne odpovedi Pogodbe; da zato dogovor o prodaji ni začel učinkovati, veljavno pa je bil sklenjen dogovor v delu, ki ima naravo licenčne pogodbe, s prevladujočimi elementi zakupne pogodbe; da je bila licenčina dogovorjena v Pogodbi v enaki višini, kot je višina posameznih leasing obrokov; da zato niso prepričljive trditve, da je obrok predstavljal licenčnino (element najemnine), delno glavnico (element kupnine) ter delno obresti (element financiranja); da je licenčna pogodba trajno pogodbeno razmerje, ki se lahko odpove za naprej, skladno 333. členu OZ; da je licenčna pogodba pogodba s samostojnimi zaporednimi obveznostmi, ki ne pomenijo celote. Glede določbe drugega odstavka 9. člena Pogodbe, ki ureja položaj prenehanja Pogodbe na podlagi izjave volje leasingojemalcev/pridobiteljev licence, je zavzelo naslednja stališča: da je "logično, da tožeča stranka prejete obroke licenčin obdrži," da je bilo to izrecno dogovorjeno za primer odpovedi do 1. 9. 2012 in "velja tudi za primer odpovedi po 1. 9. 2012" ter da "drugačna razlaga navedene pogodbene določbe [...] ni smiselna." Glede zapadlosti z Dodatkom št. 2 reprogramiranih obveznosti je pritrdilo stališču sodišča prve stopnje.

Dopuščeno revizijsko vprašanje

3. S sklepom III DoR 66/2022 z dne 13. 6. 2023 je Vrhovno sodišče dopustilo revizijo glede vprašanja: *ali je glede na vse okoliščine zadeve pravilno stališče sodišča v napadeni sodbi, da v primeru, ko ima leasing pogodba hkrati naravo prodajne pogodbe, kot tudi naravo zakupne pogodbe, pri čemer ima leasingojemalec v pogodbi izgovorjeno pravico od pogodbe odstopiti, velja, da v primeru leasingojemalčevega odstopa od leasing pogodbe*

slednja preneha veljati le za naprej, za nazaj pa se "spremeni" v pogodbo, ki ima zgolj naravo zakupne pogodbe in lahko zato leasingodajalec vse že prejete zneske v celoti obdrži?

Povzetek revizije

4. Zoper sodbo sodišča druge stopnje vlaga tožena stranka revizijo zaradi bistvenih kršitev postopka in zmotne uporabe materialnega prava. Na izpodbijano sodbo naslavlja očitek sodbe presenečenja v zvezi s presojo, da zato, ker je bila uveljavljena pogodbeno dogovorjena odstopna pravica, dogovor o prodaji ni začel učinkovati, veljavno pa je bil sklenjen dogovor v delu, ki ima naravo licenčne pogodbe, s prevladujočimi elementi zakupne pogodbe. Poudarja, da uveljavljena odstopna pravica nima pomena novacije. Poleg tega meni, da ni razumno, da je obveznost, ki bi po Pogodbi zapadla leta 2018, če gre za licenčno pogodbo, zaradi predčasnega odstopa od Pogodbe leta 2015 zapadla že leta 2015. Revidentka sicer utemeljuje, zakaj je zmotna presoja, da je Pogodba licenčna pogodba. Podrobno argumentira, da odstopno upravičenje pri leasing pogodbah po ustaljeni sodni praksi nima pomena za presojo o naravi pogodbe o leasingu. Na pritožbeno sodišče s tem v zvezi naslavlja očitek neobrazloženega odstopa od sodne prakse. Graja nadalje stališče sodišča o *ex nunc* učinkovanju izjave o odstopu od pogodbe in pojasnjuje, zakaj je imela ta izjava učinek *ex tunc*. Pojasnjuje nadalje, da je iz določb Pogodbe (sedmi odstavek 3. člena Pogodbe) razvidno, da je obrok leasinga vseboval del za vračilo glavnice ter obračunane obresti. To po mnenju revidentke potrjuje dinamika plačil (plačila so med seboj bistveno različna), iz katere je razvidno, da so posamezna plačila vsebovala tudi del, ki presega vrednost uporabe in predstavlja nasprotno izpolnitev za prenos lastnine (imetništva) ob koncu obdobja, nesporno pa vsebujejo tudi financiranje (plačilo obresti od še neplačanih delov kupnine). Opozarja, da je Vrhovno sodišče v zadevi II Ips 131/2018 z dne 9. 8. 2018 zavzelo stališče, da pogodba o finančnem leasingu, v primeru, ko vsebuje klavzulo, po kateri predmet leasinga s plačilom zadnjega obroka preide v last leasingojemalca, oziroma klavzulo, da predmet postane njegova last s plačilom dogovorjenega zneska odkupa, prevzame (tudi) značilnosti prodajne pogodbe. Sklicujoč se na sodno prakso Vrhovnega sodišča in nemško teorijo, argumentira, da imata pogodbeni stranki v primeru razveze (delno že izpolnjene) pogodbe o finančnem leasingu, ki ima elemente prodajne pogodbe, poleg tega, da sta obe prosti svojih obveznosti, pravico do vrnitve danega, povračil za koristi in morebitne odškodnine. Opozarja še, da sta se stranki v Pogodbi dogovorili o možnosti odstopa (odpovedi) od pogodbe, pri katerem leasingojemalec ni dolžan plačati nobenega nadaljnega obroka ali odškodnine.

Povzetek odgovora na revizijo

5. Tožeča stranka je na revizijo odgovorila. V odgovoru navaja, da ima Pogodba pravno naravo zakupne oziroma licenčne (in ne prodajne) pogodbe. Zgolj pogodbeno določena oblikovalna pravica (možnost leasingojemalca, da s plačilom vseh obrokov licenčnine postane lastnik znamk), ki pa ni bila realizirana, ne spreminja pravne narave pogodbenega razmerja. Meni, da sodna praksa Vrhovnega sodišča, ki jo citirajo revidentke, ne ustreza okoliščinam konkretnega primera. Konkretna Pogodba namreč ni ne pogodba o finančnem leasingu ne potrošniška pogodba, prav tako pa med tožečo stranko in toženkami niso obravnavane posledice kršitve pogodbe in prenehanja pogodbe zaradi take kršitve, temveč gre za prenehanje pogodbenega razmerja skladno s pogodbeno ureditvijo po volji leasingojemalca. Pojasnjuje, da je treba za pravne posledice odstopa od Pogodbe s strani leasingojemalca uporabiti Pogodbena določila (prvi odstavek 82. člena OZ), ki pa ne nasprotujejo kogentnim določbam OZ. Pojasnjuje nadalje vsebino pravila iz druge alineje drugega odstavka 9. člena Pogodbe. Tudi sicer meni, da gre v konkretni zadevi za razmerje trajajoče narave, kar pomeni, da posledice učinkujejo *ex nunc*. Pojasnjuje nadalje, da imata pogodbeno dogovorjena možnost odstopa kadarkoli brez razloga in negativnih posledic ter opcija odkupa svojo ceno, ki sta jo pogodbeni stranki soglasno določili. Navaja še, da bi bila odločitev Vrhovnega sodišča v tej zadevi, da je revizija

utemeljena, v nasprotju z odločitvijo v zadevi III DoR 83/2019, v kateri je Vrhovno sodišče glede istega dejanskega stanja in vsebinsko enakih vprašanj odločilo, da se revizija ne dopusti. Meni, da Vrhovno sodišče s tem, ko odloča o reviziji v konkretni zadevi, krši načelo prepovedi odločanja o isti stvari ter posega v pravico do enakosti po 14. členu Ustave RS oziroma pravico do enakega sodnega varstva po 22. členu Ustave RS.

K domnevnim oviram za vsebinsko odločanje

6. Institut dopuščene revizije revizijo vzpostavlja kot sredstvo za doseg ciljev, objektivno pomembnih z vidika pravnega reda v celoti. Namen postopka odločanja o dopustitvi revizije je iskanje prvin, ki konkretni primer in interese strank v konkretnem sodnem postopku presegajo. Gre za preliminarni postopek *sui generis*, v katerem poskuša stranka izzvati javni interes.¹

7. Zakon pritožbo zoper sklep o dopustitvi revizije izrecno izključuje (prim. tretji odstavek 367.c člena ZPP). To pomeni, da morebitne dileme vsebinske narave v zvezi z izpolnjenostjo pogojev za dopustitev vprašanja po izdaji sklepa o dopustitvi (ali sklepa o zavrnitvi predloga za dopustitev revizije) v postopku pred Vrhovnim sodiščem ne morejo biti več predmet preizkusa. Zato očitki, ki dileme take narave utemeljujejo v postopku odločanja o dopuščeni reviziji, ne morejo biti upoštevni. Na očitke iz odgovora na revizijo v tej smeri Vrhovno sodišče ne odgovarja.

8. Iz pravice do izjavljanja in do poštenega postopka iz 22. člena Ustave ne izhaja dolžnost Vrhovnega sodišča vsebinsko obrazložiti odločitev o tem, ali bo glede na merilo javnega interesa pripustilo pravno sredstvo, ki ga človekove pravice ne terjajo.² Z vidika tega procesnega jamstva zadošča, da se Vrhovno sodišče v sklepu le splošno sklicuje na zakonske razloge za nedopustitev revizije.³ Enako velja za sklep, s katerim revizijo glede določenih vprašanj dopusti. Tudi v tu primerjanih zadevah sklepa Vrhovnega sodišča o dopustitvi oziroma ne-dopustitvi revizije nista obrazložena. Ko je tako, lahko Vrhovno sodišče le sumarno odgovori na očitke odgovora na revizijo o domnevni kršitvi pravice do enakosti pred zakonom.

9. Vrhovno sodišče pritrjuje tožeči stranki, da je bila ista pogodba v preteklosti že predmet sodnega spora. Iz tega je izvirala zadeva Vrhovnega sodišča III DoR 83/2019, na katero se sklicuje tožeča stranka v odgovoru na revizijo in v kateri je bil zavrnjen predlog prve toženke iz tu obravnavane zadeve za dopustitev revizije. Toda iz trditev odgovora na revizijo izhaja še, da je bila v zadevi III DoR 83/2019 predmet obravnave sodba Višjega sodišča v Ljubljani, v kateri je senat tega sodišča glede sporne pogodbe zavzel stališče, da gre za pogodbo o finančnem leasingu blagovnih znamk. V obravnavanem primeru je drug senat istega pritožbenega sodišča glede narave Pogodbe zavzel drugačno stališče in sicer, da je bila veljavno sklenjena licenčna pogodba z elementi zakupne pogodbe. Iz trditev odgovora na revizijo tako izhaja, da primerjani zadevi temeljita na različnih pravnih stališčih senatov pritožbenega sodišča glede narave Pogodbe. To, da je predmet spora v primerjanih zadevah ista pogodba, samo zase glede na obrazloženo ne zadošča za utemeljitev nadaljnjega stališča tožeče stranke, da tu obravnavana zadeva sproža v bistvu enako pravno vprašanje, kot naj bi bilo tema predloga za dopustitev revizije III DoR 83/2019. Smiselno enako velja za očitek kršitve "načela prepovedi odločanja o isti stvari." Očitek arbitrarnega odstopa od enotne in ustaljene sodne prakse ni konkretiziran. Ko je tako, nanj ni mogoče konkretno odgovoriti.

Obseg presoje

10. Da bi Vrhovno sodišče lahko v okoliščinah primera očrtalo obseg presoje, mora imeti pred očmi zahteve 22. člena Ustave in 371. ter 375. člen ZPP.

11. Enakopraven položaj stranke, ki ni vložila rednega ali izrednega pravnega sredstva, se v postopku z rednimi in izrednimi pravnimi sredstvi praviloma zagotavlja z možnostjo odgovora na vložena pravna sredstva.⁴ Stranka, ki ni vložila pravnega sredstva, tako lahko razlogom pravnega sredstva ugovarja in sodišče, ki odloča o pravnem sredstvu, se mora do njenih ugovorov opredeliti.⁵ Način uresničevanja pravice do odgovora na vloženo pravno sredstvo ureja ZPP za primer revizije v 375. členu. Določbe tega člena so jasne in nedvoumne. Ureditev zagotavlja enakopraven položaj vlagateljice revizije in nasprotne stranke v postopku revizijskega preizkusa izpodbijane odločitve sodišča.

12. Tožeča stranka je poleg odgovora na revizijo, ki ga je Okrožno sodišče v Ljubljani prejelo 18. 9. 2023 (in tudi vročilo toženi stranki), neposredno na Vrhovno sodišče vložila še vlogo, poimenovano "vloga v postopku revizije." To vlogo je Vrhovno sodišče prejelo 22. 1. 2024. Tožeča stranka je z vložitvijo te vloge postopala izven zakonskega okvira ureditve v 375. členu ZPP. Vrhovno sodišče trditev iz te vloge zato ne sme upoštevati. Če bi jih, bi kršilo zakonsko predpisan način uresničevanja pravice do odgovora na revizijo in s tem spodkopalo z zakonom zagotovljen enakopraven položaj pravnih strank v postopku odločanja o reviziji.

13. Revizijsko sodišče sme preizkusiti izpodbijano sodbo samo glede tistih konkretnih vprašanj, glede katerih je bila dopuščena (371. člen ZPP). Ker dopuščeno vprašanje ne zaobjema dilem procesne narave, ki jih sproža sodba presenečenja, revizijsko sodišče ne odgovarja na očitke revizije s tem v zvezi. Smiselno enako velja za očitke o nerazumnosti stališča izpodbijane sodbe o predčasni zapadlosti njenih pogodbeno dogovorjenih obveznosti za leto 2018 ob hkratni presoji, da je sporna Pogodba licenčna pogodba, ki je prenehala leta 2015.

Odgovor na dopuščeno vprašanje

Izhodišča

14. Sumarno povzeta stališča izpodbijane sodbe v 2. točki te obrazložitve so stališča o razlagi Pogodbe - da bi v okviru tipološke pogodbene svobode pritožbeno sodišče lahko dognalo med pravnima strankama sporno pravno naravo Pogodbe in razprlo pomen prav tako med pravnima strankama spornih pogodbenih določb.

15. Poglavitni cilj razlage zasebnih posamičnih pravnih aktov je, da v mejah jezikovno ali kako drugače izjavljenega doženeo namen, ki ga je stranka oziroma ki so ga dve ali več strank hotele doseči.⁶ Posebnost teh aktov (v razmerju do predpisov in posamičnih oblastnih aktov) namreč je, da so sad voljne izjave enega, dveh ali več pravnih subjektov.⁷ Če to lastnost zasebnih pravnih aktov povežemo še z načelom avtonomije in dispozitivnosti, ki sta značilni za civilno pravo, je razumljivo, da je razlaga teh pravnih aktov subjektivistična.⁸ Kadar gre za razlago med sopogodbeniki spornih določb pogodbe kot zasebnega posamičnega pravnega akta, je zato osrednje vprašanje, kaj je bil njihov skupni namen, ki sta ga s sklenitvijo pogodbe zasledovali. Upoštevati je namreč treba, da so pogodbeniki s sklenitvijo pogodbe v mejah ustavno zagotovljene svobode ravnanja zase izoblikovali pravno razmerje, katerega vsebina se izraža s soglasjem volj o medsebojnih pravicah in obveznostih. V luči teh značilnosti zasebnih posamičnih aktov, med katere spada tudi pogodba zasebnega prava, je treba razumeti pomen razlagalnega pravila iz določbe 82. člena OZ, ki izhaja iz subjektivistične razlage. Pomen, ki ga zasebni posamični akti imajo, določamo glede na hoteno voljo ali vsaj glede na voljo, za katero domnevamo, da je bila hotena.⁹

16. Temeljno razlagalno pravilo za primer spora o vsebini določb pogodbe je drugi odstavek 82. člena OZ. Ta določba se glasi: "Pri razlagi spornih določil se ni treba držati dobesednega pomena uporabljenih izrazov, temveč je treba iskati skupen namen pogodbenikov in določilo razumeti tako kot ustreza načelom

obligacijskega prava, ki so določena v OZ (drugi odstavek 82. člena OZ)."

17. Objekt razlage je navzven spoznavna izjava (volje) in pomen njenega pravnega sporočila se mora gibati v njenih mejah, pri čemer sam pomen določamo glede na hoteno voljo ali pa vsaj glede na voljo, za katero domnevamo, da je bila hotena.¹⁰ Kadar je doseženo soglasje volj zapisano in ni spremljajočih upoštevnihih ustnih dogovorov, je objekt razlage obstoječi zapis, ki lahko vključuje spremembe in dopolnitve, pogosto poimenovane aneks h pogodbi. Vendar razlaga nanj ni omejena, saj se ni treba držati dobesednega pomena izjavljenega (prim. drugi odstavek 82. člena OZ). S subjektivistično razlago ni združljivo stališče, da pogodbene stranke pri izbiri besed v pogodbenem zapisu vselej izhajajo iz pomenov, ki jih tem besedam pripisuje na primer ta ali ona zakonska ureditev.

18. Kadar je treba razširiti okvir za spoznavni proces, ker šele ta subjektu razlage omogoči njegovo opredelitev do pravega pomena besed, besednih zvez, stavkov v besedilu spornih pogodbenih določb in s tem do prav(n)e vsebine pogodbenih pravil, so upoštevne vse okoliščine, tudi tiste, ki sežejo izven izjave (npr. pogajanja). Pri tem je treba upoštevati, da vsako besedilo, tudi pravno, dobi vsebino s kontekstom, v katerega je postavljeno.¹¹ Ključnega pomena za spoznavni proces je (med drugim) analiza konkretnih značilnosti dogovorjenih medsebojnih izpolnitvenih ravnanj in konkretnih (skupnih) interesov (poslovne podlage),¹² ker so pogodbene določbe o tem odsev interesov in s tem namena, zaradi katerih posamezni subjekt vstopi v poslovno obligacijsko razmerje.¹³ Poudarjen je nadalje pomen vodil za razlago - kot sledi iz drugega odstavka 82. člena, so to temeljna načela obligacijskega prava, ki so določena v OZ. Pred očmi je treba imeti, da (na primer) temeljno načelo vestnosti in poštenja (prvi odstavek 5. člena OZ), ki je imanentna omejitev svobode ravnanja na področju sklepanja obligacijskih razmerij ter pri izvrševanju pravic in obveznosti iz teh razmerij, zavezuje in pooblašča sodišče, da pravna pravila razlaga z ozirom nanj.¹⁴

19. Ni izključeno, da so sporne pogodbene določbe, tako kot so zapisane, nejasne,¹⁵ ker so besede ali besedne zveze, uporabljene v stavkih besedila pogodbe, morda dvoumne. Kadar se pojavi ta dilema, lahko postane odločilen razlagalni dejanski stan iz 83. člena OZ in obvezno interpretacijsko pravilo iz te določbe ter prav tako za subjekt razlage obvezujoče dopolnilno interpretacijsko pravilo iz 84. člena OZ, ki omogočata preseči nejasnosti besedila določb pogodbenega dogovora. Poleg tega je treba posebno pozornost posvetiti razlikovanju med razjasnjujočo in dopolnjujočo razlago spornih pogodbenih določb, ki terja predhodno opredelitev, ali se subjekt razlage sooča z ne dovolj natančnim ali večpomenskim besedilom, ali morda s pogodbeno praznino.¹⁶ Kadar sta namreč pogodbeni stranki ureditev določenega vprašanja izključili, ne gre za pogodbeno vrzel. V takem položaju bi dopolnjujoča razlaga nedopustno posegla v avtonomnost pogodbenega urejanja.

20. Teorija opozarja na previdnost, kadar se konkretne značilnosti medsebojnih izpolnitvenih ravnanj ne prekrivajo s tipskimi značilnostmi izpolnitvenih ravnanj in tipskimi interesi, iz katerih izhajajo tipska pravna pravila OZ pri ureditvi medsebojnih pravic in obveznosti strank posameznega tipa pogodbe. V takem primeru pogodbenega razmerja ni mogoče razvrstiti pod ta pogodbeni tip,¹⁷ zaradi česar neposredna uporaba tipskih pravil OZ, določenih v zvezi s tem pogodbenim tipom, ne bo pravilna uporaba prava.¹⁸

21. Za iskanje skupnega namena strank je pomemben čas sklepanja pogodbe (pa tudi čas sklepanja aneksa ali aneksov k pogodbi), ker sta stranki takrat izoblikovali voljo za sklenitev pogodbe¹⁹ in tej skladno s soglasjem volj izoblikovali medsebojne pravice in obveznosti. Za iskanje skupnega namena pogodbenih strank so sicer lahko (med drugim) pomembne tudi okoliščine v zvezi z izpolnjevanjem pogodbenih pravic in obveznosti iz časa po sklenitvi pogodbe (pred sporom), kadar se na njihovi podlagi v okoliščinah primera lahko sklepa (za nazaj) o njunem razumevanju v pogodbi urejenih medsebojnih pravic in obveznosti in s tem o njunem

skupnem namenu (ob sklepanju pogodbe).

Pomen teh izhodišč v okoliščinah primera

22. Presoja, da je Pogodba, sklenjena 31. 8. 2011, licenčna pogodba (z elementi zakupne pogodbe), je oprta na enostransko izjavo volje z dne 27. 2. 2015, in prenehanje pogodbe dne 27. 8. 2015. Gre za (pravni) dejstvi iz časa po sklenitvi pogodbe. Ti dejstvi sta, kot pojasnjuje pritožbeno sodišče, na eni strani preprečili začetek učinkovanja prodajnega dela Pogodbe; in na drugi utemeljili, da pa je bil veljavno sklenjen dogovor v delu, ki ima naravo licenčne pogodbe s prevladujočimi elementi zakupne pogodbe. To pravno sklepanje temelji na podmeni, da ima Pogodba dva dela (prodajni in licenčni), pri čemer je prodajni del funkcionalno odvisen od licenčnega dela, ker je z njim povezan na način, da se zato, ker se je predčasno zaključil licenčni del, izključi njen prodajni del. Iz tega je mogoče izpeljati, da je pritožbeno sodišče izhajalo iz povezanosti navedenih dveh tipov pogodb in ne, kot je uvodoma pojasnilo, iz Pogodbe kot kompleksne avtonomne pogodbe gospodarskega prava,²⁰ in Pogodbe z dvojno naravo z denarnimi obveznostmi leasingojemalcev/pridobiteljev licence, ki imajo prav tako dvojno naravo, to je leasing obrokov oziroma licenčin.

23. V literaturi je pojasnjena v poslovni praksi izoblikovana možnost povezanosti zakupne in prodajne pogodbe na mehaničen način, pri katerem vsaka v povezano pogodbo vstopajoča pogodba ohrani svojo identiteto in posebno naravo pogodbe, povezava pa temelji na časovno pogojenem razbijanju sestavin pogodbe.²¹ Upoštevati je treba, da pravo razlikuje med zakupom in nakupom zaradi v bistvenem različne vsebine razmerij in da je povezovanje z ohranitvijo identitete obeh pogodb v tako imenovani zakupno-prodajni pogodbi pravno možno ob jasni pogojni povezavi med zakupom in nakupom v eni pogodbi. Zanj je značilno, da kupec na stvari dobi najemno pravico in postane lastnik, ko odplača zadnji obrok najemnine.²² Prodajna pogodba je funkcionalno odvisna od zakupne, ker je z njo po volji strank ob sklenitvi pogodbe notranje, poslovno in gospodarsko povezana.

24. Opisani način povezovanja spada na področje pogodbene avtonomije. Pogodbenim strankam je v okviru svobode ravnanja prepuščena odločitev, ali njihovim poslovnim interesom ustreza razmerje s tako vsebino. To pomeni, da je za odgovor na vprašanje, ali konkretna pogodba morda ustreza prav takemu povezovanju, odločilnega pomena, ali je bil skupni namen pogodbenih strank ob sklenitvi pogodbe na opisani način izoblikovati medsebojne pravice in obveznosti.

25. Iz razloženega je mogoče izpeljati, da pogodba ne more biti hkrati licenčna (z elementi zakupa) in prodajna, ker sta investicijski odločitvi o ustanovitvi/pridobitvi licence za izkoriščanje znamk in nakup/prodaja znamk po vsebini v bistvenem različni. Povezava dveh tipov pogodb z ohranitvijo njune identitete lahko temelji, kot je bilo že obrazloženo, na skupnem namenu pogodbenih strank ob sklepanju pogodbe o časovno pogojenem razbijanju sestavin navedenih tipov pogodb ob njuni jasni pogojni povezavi.

26. Namen pogodbeno dogovorjenega odstopnega upravičenja ene izmed pogodbenih strank, katerega realizacija ni odvisna od kršitve pogodbe, je možnost preseganja negotovosti, s katerimi se lahko v izpolnitveni fazi pogodbe sooči ena izmed pogodbenih strank. Vendar dejstvo realizacije odstopnega upravičenja s tako vsebino samo zase ne razrešuje dilem o skupnem namenu pogodbenih strank ob sklenitvi pogodbe in spora o naravi pogodbe kot posamičnega zasebnega pravnega akta. Če mu tak pomen pripišemo, dopustimo, da samo zase in za nazaj opredeli tipološko kvalifikacijo pogodbe. S tem odrečemo osrednje mesto skupnemu namenu pogodbenikov ob sklepanju pogodbe pri razlagi spornih pogodbenih določb, pa tudi načelom obligacijskega prava, urejenih v OZ, ki so vodilo za razumevanje spornih pogodbenih določb, kar subjektu razlage - sodišču nalaga, kot je že bilo obrazloženo, drugi odstavek 82. člena OZ. Kaj vse ta

spoznavni proces lahko vključuje in kakšna je vsebina še drugih za sodišče obveznih interpretacijskih pravil v OZ, je sumarno pojasnjeno v predhodnih točkah te obrazložitve. Pravno sklepanje sodišča, zgoščeno v stališču, "da zaradi uveljavljene odpovedi dogovor o prodaji ni začel pravno učinkovati, veljavno pa je bil sklenjen dogovor v delu, ki ima naravo licenčne pogodbe," glede na obrazloženo zaobide zahteve temeljnega razlagalnega pravila iz drugega odstavka 82. člena OZ in v domačem pravu uveljavljeno subjektivistično razlago pogodb civilnega prava.

27. Revidentka se je v zvezi z odstopnim upravičenjem z dne 27. 2. 2015 sklicevala na enega izmed položajev iz 2. alineje drugega odstavka 9. člena Pogodbe z naslovom "Trajanje in odpoved pogodbe."²³

28. Stališča v izpodbijani sodbi v zvezi z razlago tega med pravnima strankama spornega dela Pogodbe, da je logično, "da lahko tožeča stranka prejete obroke licenčnin obdrži," kar je bilo "s Pogodbo za primer odpovedi do 1. 9. 2012 izrecno dogovorjeno," in da "drugačna razlaga navedene pogodbene določbe ni smiselna," so neločljivo vpeta v predhodno stališče sodišča o tipološki kvalifikaciji Pogodbe kot licenčne pogodbe; in nadaljnje stališče, da ima pri tem tipu pogodbe odpoved pogodbe učinek za naprej (333. člen OZ), ker gre za trajno pogodbeno razmerje in pogodbo s samostojnimi zaporednimi obveznostmi. Izpodbijana razlaga, ki izhaja iz *ex nunc* učinka odstopne izjave, je tako v bistvenem soopredeljena s stališčem o tipološki kvalifikaciji Pogodbe kot licenčne pogodbe.

29. Vendar že je bilo obrazloženo, zakaj pravno sklepanje sodišča, da je bila veljavno sklenjena licenčna pogodba z elementi zakupne pogodbe, v okoliščinah primera ni skladno z drugim odstavkom 82. člena OZ, ki zavezuje subjekt razlage - sodišče. To pomeni, da je izpodbijani razlagi sporne 2. točke drugega odstavka 9. člena Pogodbe spodkopan kontekst, ki izpodbijano razlago v bistvenem soopredeljuje.

30. Glede na navedeno lahko Vrhovno sodišče poda naslednji odgovor na dopuščeno vprašanje: ob pravilni uporabi materialnega prava (drugi odstavek 82. člena OZ) dejstvo realizacije pogodbene dogovorjenega odstopnega upravičenja samo zase ne razrešuje dilem o skupnem namenu pogodbenih strank ob sklenitvi pogodbe in naravi pogodbe civilnega prava; kadar je spodkopan kontekst, ki v sodbi v bistvenem soopredeljuje učinke odstopnega upravičenja, so s tem izpodbijana stališča o učinkih odstopnega upravičenja.

Odločitev o reviziji

31. Iz doslej razloženega je razvidno, da je podan razlog zmotne uporabe materialnega prava. Ker niso bila uporabljena razlagalna pravila in vodila za razlago spornih pogodbениh določb, ki jih ureja OZ in so za sodišče v okoliščinah primera obvezna, sodišče ni posvetilo pozornosti skupnemu namenu pogodbenih strank ob sklepanju pogodbe in subjektivistični razlagi zasebnih posamičnih pravnih aktov. Zato niso ugotovljene pravno upoštevne okoliščine, ki so lahko pravne in/ali dejanske narave, brez katerih se ni mogoče dokopati do odgovorov na vprašanje o vsebini pravil iz spornih pogodbениh določb. Vrhovno sodišče glede na navedeno ne more odgovoriti niti na trditve tožene stranke iz revizije niti na trditve tožeče stranke iz odgovora na revizijo, ki vsaka s svojega zornega kota pojasnjujeta vsebino spornih določb Pogodbe.

32. Podan je razveljavitveni razlog iz drugega odstavka 380. člena ZPP, ker je zaradi zmotne uporabe materialnega prava ostalo dejansko stanje nepopolno ugotovljeno. Revizijsko sodišče je zato reviziji ugodilo, izpodbijano sodbo razveljavilo in zadevo vrnilo v nov postopek sodišču prve stopnje.

33. V nadaljnjem postopku naj sodišče pri iskanju odgovora na vprašanje narave Pogodbe in vsebine njenih določb upošteva, da je glede tega med strankama spor in da je zato pri razlagi, ki naj ta spor preseže,

zavezano k uporabi interpretacijskih pravil OZ (prim. 15. do 20. točko obrazložitve tega sklepa). Z vidika drugega odstavka 82. člena OZ je pomemben skupni namen pogodbenih strank ob sklenitvi pogodbe ali aneksov k pogodbi (prim. 21. točko obrazložitve tega sklepa). Ker je ključnega pomena za spoznavni proces sodišča v takem položaju celostna analiza vseh določb o medsebojnih pravicah in dolžnostih (prim. 18. točko obrazložitve tega sklepa), naj ta analiza sodišča v nadaljnjem postopku to zaobjame. Vrhovno sodišče dodaja, da je iz podatkov spisa razvidno, da sta se tožeča in tožena stranka sklicevali na že pravnomočno zaključeni pravdni postopek Okrožnega sodišča (tekel je pod opravilno številko IV Pg 488/2016; sodba Višjega sodišča v Ljubljani z dne 21. 2. 2019 ima opr. št. V Cpg 552/2018; sodbi sodišč prve in druge stopnje iz tega postopka sta v Prilogah A 30 in A 31). V navedenem postopku je bila predmet spora narava Pogodbe in vračilo zneskov, ki jih je tožena stranka plačala tožeči po Pogodbi.

34. Odločitev o stroških revizijskega postopka temelji na tretjem odstavku 165. člena ZPP.

35. Senat je sklep sprejel soglasno (sedmi odstavek 324. člena ZPP).

¹ Prim. sklep Ustavnega sodišča U-I-302/09, Up-1472/09, U-I-139/10, Up-748/10 z dne 12. 5. 2011.

² Prav tam.

³ Prav tam.

⁴ Sklep Ustavnega sodišča št. Up-115/95 z dne 24. 4. 1996, 7. točka obrazložitve.

⁵ Prav tam.

⁶ M. Pavčnik, Teorija prava, Prispevek k razumevanju prava, 6., pregledana in dopolnjena izdaja, Lexpera, GV Založba, Ljubljana 2020, str. 431.

⁷ Prav tam.

⁸ Prav tam.

⁹ Prav tam, str. 430.

¹⁰ Prav tam, str. 195.

¹¹ Prim. M. Dolenc, Razlaga prava na civilnopravnem področju (pogled sodnika), v A. Novak, M. Pavčnik (ur.), Pravne panoge in metodologija razlage prava, GV Založba, 2022, str. 165; in tam navedeno literaturo.

¹² N. Plavšak v Obligacijski zakonik s komentarjem, 1. knjiga str. 489.

¹³ Prav tam, str. 487.

¹⁴ Iz odločbe Ustavnega sodišča Up-676/15 z dne 23. 11. 2017, 13. točka obrazložitve.

¹⁵ O pojmu nejasnih pogodbenih določb glej N. Plavšak, nav. delo, str. 494.

¹⁶ Prav tam, str. 168 in 170.

¹⁷ Prav tam, str. 489.

¹⁸ Prav tam, str. 489.

¹⁹ Prim. M. Dolenc, nav. delo, str. 164.

²⁰ V literaturi je pojasnjena razlika med kompleksnimi pogodbami avtonomnega gospodarskega prava in povezanimi pogodbami, pri kateri ohranijo lastno identiteto vstopajoče pogodbe, ki ostanejo relativno samostojne. Prim. P. Grilc, Moderni tipi pogodb avtonomnega gospodarskega prava, Gospodarski vestnik, Ljubljana, 1996, str. 46. in nasl.

²¹ Prim. P. Grilc, nav. delo, str. 179 in 180. Prim. še von Westphalen, Der Leasingvertrag, Dr. Otto Schmit, Köln, 7. izdaja, 2015, str. 48; H. G. Beale et al., Chitty, On Contracts, Sweet & Maxwell, 2008, 13. izdaja, 2. del, str. 929.; in N. R. Skusa, Handbuch leasing, De Gruyter, 2012. str. 33, 34.

²² P. Grilc, nav. delo, str. 179.

²³ Člen 9 se v upoštevem delu glasi: "Vsaka stranka te Pogodbe ima pravico to Pogodbo razdreti s priporočenim pismom drugi stranki, v primeru da je druga stranka kršila katerokoli od obveznosti po tej Pogodbi razen če ni v tem členu drugače določeno, ter kršitve, o kateri je bila predhodno pisno obveščena in ji je bila obrazloženo predočena, ni odpravila v roku 30 (trideset) dni. Leasingojemalci/Pridobitelji licence smejo odpovedati to pogodbo pod naslednjimi pogoji: - če odstop sporočijo do 01. 09. 2012 (prvega septembra dvatisočdvajset) znaša odpovedni rok šest mesecev. Leasingojemalci/Pridobitelji licence so v takšnem primeru dolžni plačati Leasingodajalcu odškodnino v višini 1.200.000,00 EUR (enmilijondvestotisoč eurov 00/100) v roku osmih dni od sporočila. Leasingojemalci/Pridobitelji licence so v takšnem primeru dolžni spoštovati ostale obveznosti iz te Pogodbe, niso pa dolžni nobene nadaljnje odškodnine ali obrokov Leasinga, kakor tudi nimajo nobenih pravic do Znamk, še zlasti če odpovedni rok ne poteče pred 01. 09. 2012 (prvega septembra dvatisočdvajset). Leasingodajalec sme prejete zneske obdržati.- če odstop sporočijo kadarkoli od vključno 01. 09. 2012 (prvega septembra dvatisočdvajset), lahko odstopijo od pogodbe samo upoštevaje šestmesečni odpovedni rok. Če v takšnem primeru odpovedni rok poteče po 01. 09. (prvega septembra) tekočega leta v katerem teče odpovedni rok, so Leasingojemalci/Pridobitelji licence dolžni kljub odpovedi plačati obrok leasinga/licenčnino, ki zapade 01. 09. (prvega septembra) tekočega leta. V nasprotnem primeru niso dolžni plačati nobenega nadaljnje obroka ali odškodnine. [...]."

Datum zadnje spremembe: 17.05.2024